

Lo casau (3) : la tèrra, los utís e lo tribalh basic

En los casaus tradicionaus, la tèrra qu'ei bona, hèra bona, pr'amor que son generacions e generacions qui l'an tribalhada, adobada⁽¹⁾ e engreishada dab lo hems, sustot lo de la poralha e deus lapins, èrba, branquetas, dèishas de totas⁽²⁾ ... Lhèu en los costalats,⁽³⁾ la tèrra argelosa n'ei pas tostems escarpa⁽⁴⁾ mes en las arribèras, la tèrra qu'ei sovent brasuda⁽⁵⁾ e tau casalèr qu'ei un plaser de la tribalhar.

Diversitat de las tèrras donc e tanben grana diversitat deus noms deus utís. Ueram⁽⁶⁾ los picatalòs⁽⁷⁾ de Salias qui, de gran matin, e s'apotjavan⁽⁸⁾ de cap tà la vinha en cantar :

La pica⁽⁹⁾ au còth e *peishòta*⁽¹⁰⁾ au peiròu

Lo cujon⁽¹¹⁾ plen, los esclòps a la saca...

Qu'avèn tot çò qui calè entà passar la jornada : l'apèr⁽¹²⁾ (la pica), lo dinnar (peishòta, probable shardina salada), de qué béver (lo cujon qu'èra plen !). Entà tribalhar que's tiravan los esclòps de la saca pr'amor que caminavan pè descauç...⁽¹³⁾ tà us estauviar!⁽¹⁴⁾

La pica o hosser o marra o eishada que son los utís de basa. Que permeten de tirar la ièrba en eisharar o porgar⁽¹⁵⁾ e de tribalhar la tèrra en hodicar,⁽¹⁶⁾ hossejar o marrar... Se lo cas ei, que permeten tanben de cauçar, per exemple, las patatas.

Lo dusau utís qu'ei la horca de hèder⁽¹⁷⁾ entà hodjar,⁽¹⁸⁾ virar la tèrra, hèder. Endrets que i a, quan la tèrra ei leugèra, brasuda, qu'avetz un cròc, horcat o picoet qui permet de l'airejar.⁽¹⁹⁾ Au dia de uei, qu'ei dab lo cultivator a man o arpa⁽²⁰⁾ qui's hè aqueth tribalh.

Entà har los sendèrs que'ves cau lo pala redonda e lo torn d'un partèrrra que'u hètz dab la pala carrada o palahèr.⁽²¹⁾

Enfin, quan voletz semiar, la tèrra que cau que sia miuta, miuta.⁽²²⁾ Qu'ac fenitz dab l'arrasteron⁽²³⁾ qui permet d'alisar.⁽²⁴⁾

(1) « bonifiée » (2) « déchets de toute sorte » (3) « coteaux » (4) « facile à travailler » (5) « fine comme de la cendre » (6) « voyons » (7) « ouvriers qui travaillaient dans les vignes et qui tuaient des lombrics en piochant » (8) « se mettaient en route » (9) « houe » (10) « petit poisson » (11) « calebasse qui servait de gourde » (12) « l'outil » (13) « pieds nus » (14) « économiser » (15) « désherber » (16) « piocher » (17) « fourche bêche » (18) « bêcher » (19) « aérer » (20) « cultivateur, griffe » (21) « pelle bêche » (22) « très fine » (23) « râteau de jardin » (24) « lisser, égaliser ».

Expression : amassar au brot*

- *Tè, Matilda, que v'èi portat quate pomas.* **
- *Que t'arremercii Bernat. Be son hèra beròias ! Non coneishi pas aqueth ordi.* ***
- *Que son pomas d'ivèrn. Que las apèran casso.*
- *Casso ? Qu'ei estranh aqueth nom... casso !*
- *Non sèi pas perqué, lhèu pr'amor l'arbo qu'a hèra de fòrça, com un casso.*
- *Diga'm, e's van conservar aqueras pomas ?*
- *Que las èi amassadas au brot. Que's van conservar endavant.* ****

Sovent lo monde qu'amassan las pomas quan son cadudas tà per tèrra mes que's son macadas en càder e n'ei pas bon entà la conservacion. Lo brot, qu'ei lo caputh de la branca, lo boton qui va dar ua fruta. *Amassar au brot* que vòu díser : amassar sus las brancas de l'arbo.

*« cueillir sur l'arbre » **« quelques pommes (cf : fiche n°5) » ***« variété » ****« longtemps encore »

Locucion : tà díser

- *Vam, quin t'ac viras* per aquests torns ?***
- *Ne va pas. Que soi crebat de mau d'esquia !****
- *E lavetz, quin hès entau casau ?*
- *Mon prabe, n'i èi pas tocat tà diser !*****

*« comment vas-tu, comment te débrouilles tu » **« ces jours-ci » ***« j'ai très mal au dos » * « je n'y ai pratiquement pas touché, je n'y ai pratiquement rien fait, je n'y ai rien fait pour ainsi dire »